Kvenréttinda málið

Kvennablaðið "Delineator" er byrjað að flytja greinar um kvenréttinda málið eða öllu heldur sögu þess máls frá upptökum og að þeim árangri, sem þegar er fengin í hinum ýmsu löndum heimsins. Það mun hafa verið Victor Hugo, sem spáði því, að tuttugasta öldin yrði kvenfólksins öld, og eftir atvikum að dæma verður ekki annað séð, en að spádómur þessi muni rætast.

Vér lifum á konu-öldinni.

Það eru aðallega tvö heimsmenningar mál, sem konur berjast fyrir: vínbannsmálið og jafnréttindamálið. Þær hafa um langan aldur þráð þá stund, að þær næðu jafnrétti við karlmenn í öllum mannfélagsmálum, og þær hafa haft sterka löngun til þess, að fá bót á löggjöf landanna er útrýmdi áfengi úr þeim, svo að nokkur trygging fengist fyrir því, að alment siðgæði færi við það vaxandi en glæpir minkandi.

Hvorugu þessu hafa þær þó getað komið til leiðar, nema að mjög litlu leyti, á öldinni sem leið. En undirbúningurinn, sem þá var gerður, hefir þó haft þau áhrif, að ekki að eins sterkar líkur heldur nálega alger vissa, er þegar fengin fyrir því, að á yfirstandandi öld muni þær fá áhugamálum sínum framgengt. Sannfæringin fyrir skaðsemi vínnautnarinnar er búin að festa svo öflugar rætur í meðvitund fjölda manna í öllum löndum heimsins, að litill efi getur leikið á því, að vínbann verði lögleitt um heim allan löngu fyr en öld þessi er útrunnin, og að sú umbót fáist með samvinnu karla og kvenna.

En konurnar finna til þess, að í vínbannsmálinu er þeim sigurinn ekki vís, fyr en þær hafa fengið jafnrétti við karlmenn í atkvæðagreiðslu og kjörgengi, svo að þær fái tekið fullan þátt með þeim í öllum þeim málum, sem snerta þjóðstjórn. Þær heimta jafnan rétt í uppeldis og mentamálum, í sveita og sýslumálum og í fylkja og ríkjamálum. Þær eru ekki lengur ásáttar með gamla fyrirkomulagið: að vera húsprýði og leikfang karlmanna, eða hinsvegar, að vera vinnudýr án kaupréttinda — þurfa að vinna jafnmikið og karlar en fá ekki að njóta sömu vinnulauna og þeir. Þær eru hættar að una við þá löggjöf, sem skipar þeim — að því er pólitísk réttindi snertir — á bekk með vitfirringum, ómyndugum einfeldningum, og glæpamönnum, sem vegna lasta sinna hafa sviftir verið rétti til þess, að taka nokkurn þátt í þjóðmálunum. En jafnframt hafa þær fundið til vanmáttar síns til þess að þoka áhugamálum sínum í rétta átt, án þess að hefja öflug samtök og tryggja sér þannig alt það fylgi og styrk, sem fjöldi þeirra gerði þeim mögulegt að beita.

Að þessu hafa þær verið að starfa í nokkur undanfarin ár, og hefir orðið mikið ágengt. Í Bandaríkjunum greiða nú konur atkvæði í forsetakosningum í 4 ríkjum: Wyoming, Colorado, Utah og Idaho. Í Kansas hafa þær kosningarétt í sveitamálum og í 18 ríkjum öðrum kjósa þær menn í skólastjórnir. Lengra eru þær ekki komnar þar syðra. En hér í Canada hafa þær atkvæði í sveitamálum í öllum fylkjum, og þá að sjálfsögðu einnig í skólamálum, — ef þær byrga skatt til opinberra þarfa.

Í öðrum löndum hefir og konum orðið nokkuð ágengt, og sumstaðar hafa þær fengið fult jafnrétti við karlmenn, svo sem á Finnlandi — þar sem 19 konur sitja nú á þingi —. Í Nýja Sjálandi, Ástralíu, Englandi, Skotlandi, Wales og Svíþjóð hafa konur jafnrétti við karlmenn, að undanteknum kjörgengisréttinum til þingsetu. Á Íslandi hafa þær sumstaðar kosningarétt og kjörgengi í sveitamálum.

Konur hafa gert samtök til þess að fá jafnréttisstefnuna viðtekna á Ítalíu, Frakklandi, Þýzkalandi, Hollandi, Austurríki, Rússlandi, Japan, Indlandi og Persíu. Á Englandi hafa ein milión konur bundist föstum samtökum til þess að vinna að jafnréttindamálinu, og líkur eru miklar til þess, að þær fái máli sínu framgengt áður en mörg ár líða. Að vísu er heilmikill hópur karlamanna, sem með engu móti vilja unna konum jafnréttis við sig. Þeir óttast áhrif þeirra, álíta að þær muni hreinsa of mjög til á pólitíska starfssviðinu, útbola öllu áfengi úr landi, koma í veg fyrir bitlinga og gera leynisamninga þá, er til persónulegra hagsmuna lúta, algerlega ómögulega. Hinsvegar er hópur gáfaðra og mentaðra manna, sem eru eindregnir kvenréttindamenn, og það er aðallega fyrir örugt fylgi slíkra manna, að konur fá málum sínum framgengt. Konur á Englandi hafa um sl. 50 ár gert lítillegar tilraunir til þess að fá jafnréttið viðurkent, en hefir ennþá ekki orðið ágengt af því, að samtök með þeim hafa ekki verið formleg fyr en nú. En það, sem aðallega kom þeim til að hafa nú milíón kvenna samtökin var það, að nær 400 þingmenn, sem höfðu lofað þeim að flytja mál þeirra og styrkja það á þingi, sviku þær algerlega. Þetta þoldu konurnar ekki. Þær sannfærðust um, að ef þær hefðu haft kosningarrétt til þings, þá hefðu þingmenn ekki þorað, að bregðast þeim eins illa og raun hefir á orðið. Þess vegna líta þær svo á, að sér og framtíðar hagsmunum sínum sé það sem næst lífsspursmál, að fá algert atkvæða jafnrétti við karlmenn í landsmálum.

Fyrsti herlúður kvenna var blásinn í Manchester borg þann 13. október 1905. Svo stóð á, að kvenréttar málið hafði með lagafrumvarpi komist inn í þingið fyrir tilstilli verkamanna flokksins. En umræðum um það mál var svo hagað í þinginu, að það varð ekki útrætt áður þingi var slitið. Þetta féll konum illa. En mesti fjöldi þeirra vinna á verkstæðum í Manchester borg, og þær urðu fyrstar til að boða til fundar til þess að lýsa óánægju sinni yfir gerðum þingsins. Afleiðingin af því fundahaldi varð sú, að 69 þús. konur bundust félagslegum samtökum til þess að vinna framvegis að kosningu þeirra manna eingöngu, sem þær mættu trúa fyrir málum sínum í þinginu.

Nokkru eftir þetta gerðu 96 þús. vinnukonur á Englandi verkfall og í sambandi við það verkfall varð kvenréttindamálið eitt af aðalágreinings atriðunum. Konurnar héldu því fram, að þær með vinnu sinni borguðu skatta jafnt sem karlar til þess að viðhalda stjórn landsins, að þær jafnt sem karlar yrðu að lúta lögum landsins, án þess þeim væri veittur réttur til þess, að eiga nokkurt atkvæði um löggjöfina eða um kosningu löggjafanna. En lækningin við þessari rangsleitni væri kjörrétturinn. Þær kvörtuðu og um, að þær fengju lægra kaup en karlmenn fyrir sömu vinnu, og sönnuðu það með mörgum dæmum úr ullarverksmiðjum þeim, sem þær ásamt karlmönnum höfðu vinnu á. Þá kom fram Mrs. Packhurst, ekkja eftir lögfræðing, sem lézt þar fyrir nokkrum árum. Hún hélt skörulega ræðu á fundinum mikla og skoraði á konur, að fara að dæmi karlmanna og mynda félagsleg samtök. Hún kvað það skyldu þeirra, að heimta af hverjum einasta manni, er sækti um þingsæti, að hann léti persónulega í ljósi skoðun sína í kvenréttindamálinu, og að þær ynnu af alefli móti hverlum þeim umsækjanda, sem ekki skuldbindi sig til þess, að vinna dyggilega með áhugamáli þeirra utan þings og innan. Þessi ræða Mrs. Packhurst hafði þau áhrif, að ein af áheyrendum hennar, ungfrú Kinney, varð svo snortin af kvenréttinda hugsjóninni, að hún upp frá þeirri stundu gerðist öflugur formigi kvenna, og hefir síðan unnið kvenna mest í þarfir þessa áhugamáls þeirra.

Svo stóð á um kveldið þessa 13. okt. 1905, að Sir Edward Grey átti að flytja ræðu í stærsta samkomusalnum í Manchester, en aðgöngumiðar að þeim sætum kostuðu 20 shillings er innarlega voru, en aftari eða óæðri sætin kostuðu 10 shillings hvert. Á fundi sínum samþyktu konurnar að senda einhverja félagssystir til þess að leggja fyrir Sir Edward Grey spurningu um skoðun hans í kvenréttindamálinu, og ungfrú Annie Kenney var valin til þess starfa. Konurnar skutu saman 3 pense hver til þess hún fengi keypt sér 10 shillings sæti á fundinum þetta kveld. Tveir menn lögðu spurningar fyrir Sir Edward Grey meðan hann hélt ræðu sína, og svaraði hann þeim báðum með mestu alúð. En þegar ungfrú Kenney spurði hann, hvort Liberalflokkurinn vildi veita konum atkvæðisrétt, var hún tafarlaust tekin af lögregluþjónum til varðveislu, en var þó leyft að halda sæti sínu. Þegar hún ennfremur spurði hversvegna ræðumaðurinn ekki svaraði spurningu sinni, þá var henni sagt að leggja spurninguna fram skriflega. Þetta gerði hún, en fékk ekkert svar. Stóð hún þá upp á ný til þess að bera fram spurningu sína, en þá var hún tekin og leidd út úr salnum. Önnur kona, sem með henni var, spurði sömu spurningar, og var hún einnig leidd út. En svo hart börðust konur þessar fyrir þeim rétti, að fá að halda sætunum, sem þær höfðu keypt og borgað fyrir, að fötin voru rifin utan af þeim, og voru þær báðar blóðugar í andliti, þegar þeim loks ins varð komið út úr húsinu. Þá héldu þær báðar ræður úti fyrir húsinu til þess að andmæla meðferðinni á sér. Fyrir þetta voru þær hneptar í fangelsi. Ungfrú Kenney fékk 3. daga en vinstúlka hennar 7 daga fangelsi, fyrir að halda fram rétti sínum og heimta sanngjarna breytni af þeim, er fyrir samkomunni réðu. Þessi fangavistardómur hleypti æsingu mikilli í margt manna og kvenna þar í landi, sem hljóp eins og eldur í sinu og gagntók kvenþjóðina, svo að tugir og hundruð þúsunda af þeim gengu tafarlaust í jafnréttisfélagið, og gerðust ákveðnir og öflugir stuðningsmenn þess. Þá var sú stefna fast ákveðin, að ganga hart eftir jafnréttinu, þó það kostaði fangavist fyrir hverja einustu félagskonu, eða jafnvel dauða. Þessi atburður varð til þess, að gera ungfrú Kenney fræga. Félagssystur hennar gerðu hana að foringja sínum, og samþyktu, að senda hana til London, til þess "að vekja London", og með því að stúlkan hafði aldrei áður ferðast tíu mílur vegar frá æsku stöðvum sínum, en unnið á ullarverkstæði frá barnæsku, og var þess utan svo fátæk, að hún gat ekki borgað far sitt til London, — þá mæltist hún undan að fara ferð þessa. En konur skutu saman þar til fenginn var tveggja punda sjóður ($10.00), og með þá upphæð lagði hún af stað til þess að "vekja London". Það starf rak hún af mesta kappi, þar til lögreglan útvegaði henni fría vist um tíma í Ludgate fangelsinu.

Í febrúar 1906 átti forsætisráðherra Englands, Sir Henry Campbell Bannermann, að flytja ræðu á allsherjarfundi, sem haldinn var í Albert Hall í London. Ungfrú Kenney ritaði honum bréf, og bað hann í ræðu sinni að lýsa skoðun sinni á og áformi í sambandi við kvenréttindamálið. Kvaðst hún vera málsvari þúsunda kvenna, er heimtuðu atkvæðisrétt í öllum opinberum málum. En hann forðaðist að minnast á það mál í ræðu sinni. Að ræðunni lokinni stóð ung frúin upp, og spurði, hvort hann ætlaði að veita konum atkvæðisrétt. Þessu var ekki svarað. Stóð þá upp önnur kona og spurði sömu spurningar. Voru þá báðar konurnar dregnar með valdi út úr húsinu. Tveim kvöldum áður höfðu þær verið dregnar út úr öðrum fundarsal, fyrir að hafa spurt fjármálastjóra Englands að sömu spurningu. Marga vini og vinkonur fundu konur þessar þá í London, og þar var það, að ýmsar æðstu konur landsins gengu í félag þeirra og lögðu fram fé til starfsins. En starfið er aðallega innifalið í því, að mynda nýjar deildir af kvenréttar konum, skipa þeim í fylkingar og láta þær ganga um götur borganna með blaktandi fána með viðeigandi áletrun um kröfur kvenþjóðarinnar, að sækja alla mannfundi og halda hvervetna fram kröfum sínum á svipaðan hátt eins og Sáluhjálparherinn rekur starf sitt hvar sem hann nær fótfestu.

En þrátt fyrir útskúfun af fundum, fangelsisdóma og aðrar ofsóknir, þá hefir Annie Kenney tekist ekki að eins "að vekja London", heldur að vekja alt England og að sannfæra mikinn fjölda fólks um, að kröfur kvenþjóðarinnar séu algerlega réttmætar.

Konurnar hafa fylgt liði heim að húsi forsætisráðherrans og krafist að fá beint svar frá honum upp á spurningar sínar. En hann var lengi tregur til að svara, en þar kom þó að lokum, að hann komst ekki hjá, að veita konunum viðtal, og var hann þá þýður í viðmóti og gaf þeim von um, að þær mundu fá kröfum sínum framgengt, — og höfum vér áður skýrt frá þeim fundi hér í blaðinu í sambandi við þinghúss uppþotið og dómsala óeirðirnar, sem gerðust í fyrra.

Í einu orði má segja, að útlit er hið bezta á Englandi með málsúrslit þessi. Konum er nú orðið allstaðar leyft, að leggja fram spurningar, án þess að verða að sæta fangavistum fyrir það. Og svo fylkja þær nú liði á flesta pólitíska fundi, að þær eru sem næst færar um, að halda sínu, þó í hart sláist, og bera jafnvel stundum sigur úr býtum í þeim viðureignum.

Þorrablóts-ræða

Viðvíkjandi rímnakveðskapnum okkar hérna á Þorrablótunum undanförnu, hefir mér fundist eins og að fólk vildi sýna þeim litilsvirðingu sem kveðið hafa, sem sýnist að vera sprottið af því, að fólkið eins og fyrirverði sig fyrir, að hlusta á hafðan yfir þennan skáldskap þjóðar skáldanna, með tilheyrandi bragarháttum. Þetta er máske ekki svo mjög óeðlilegt hér, en það ætti samt ekki að koma fram við þessi tækifæri, því það getur mikið skemt fyrir kvæðamanni með að leysa sitt verk vel af hendi, — úr því að klúbburinn hefir þessa skemtun með öðrum á prógrami sínu, sem auðvitað er gert til að gera sem flestum til geðs, í góða meiningu, eins og nefndarmanna er von og vísa. Því til mun vera hér fólk ennþá á meðal vor, sem gaman hefir að að heyra kveðið rímnaerindi, enda æðimargir, sem vita, hvaða menn það hafa verið, sem orkt hafa undir rímna kvæðalögum, — að þeir margir hafa verið mikilhæfir menn og föðurlandsvinir, svo sem Eggert Ólafsson, Jón Espólín, Gísli Konráðsson, með ótal fleirum, sem varla mundi vera trúlegt um, að hermt hefðu það hver eftir öðrum, að kveða undir rímnalagi, ef önnur ekki hefði verið ástæðan. Þeir orktu nefnilega út af sögum forfeðranna eða réttara sagt, sneru sögunum í ljóð, í líkingu við það, er skáldin í fornöld orktu fyrir konunga og sneru æfum þeirra og hreystiverkum í ljóð, til þess, að þau skyldu síður gleymast. En munurinn er í bragarháttum. Og rímnalögin okkar, í það minsta sum af þeim, líkjast mikið sumum af gömlu nóterúðu sálmalögunum í Grallaranum, sem gefinn var út á Hólum í Hjaltadal árið 1779.

Eðlilegt virðist mér það vera, að mörgu af fólki hér þyki gaman að heyra kveðið, þar sem þetta var aðalskemtunin í sveitunum á hinum löngu kvöldvökum í skammdeginu á Íslandi, þar sem lítið annað var til skemtunar enn söguslestur og rímnakveðskapur. Og vafalaust munu rímurnar hafa átt sinn þátt í því, að vekja íslenzku þjóðina til meðvitundar um fornan dugnað og frama, úr þeim eymdardauða, sem Ísland var í statt fyrir kúgun, drepsóttir, slys, og óstjórn, fyrir, um og eftir það tímabil, sem rímnakveðskapurinn hófst. Mér fyrir mitt leyti finst mér eflast eins mikið kjarkur við að hafa yfir í huganum gott rímna erindi, eins og þó ég máske heldi yfir einhverja lítilfjörlega bæn.

Eggert Ólafsson kveður þannig um kvöldvökuskemtan og kvenþjóðina:

Þegar hjá þeim húmar að
og hjarnar ljós í ranni,
margt þær raula rímu blað,
og reka hrygð frá manni.

Drósir jafnt með dygð og ást,
dýrum hliða sögum,
að feðra vorra frægðum dást,
er fyrri vóru á dögum.

Má þá snóta marka þel,
máli birt í lausu,
illa líkar eða vel,
eftir hvörja klausu.

Sauma, greiða, karra, kljá,
kappið sagan eykur,
spinna, prjóna, þæfa þá,
það er eins og leikur.

Þessi erindi eru tekin úr kvæðinu "Heimildar-skrá" í ljóðabók Eggerts Ólafssonar, bls. 171.

N. OTTENSON.

FRÁ BLAINE, WASH.

Herra Sumarliði Kristjánsson, frá Blaine, Wash., kom til Winnipeg á laugardaginn var, til að líta eftir búlöndum sínum í Swan River bygð, og hygst hann að dvelja hér í Manitoba næstkomandi sumar, fyrst um sinn, þó kona hans og sonur séu enn eftir á húseign þeirra vestra. Vestur við Kyrrahafið hefir Sumarliði dvalið í sl. 5 ár, og hefir liðið vel. Kvaðst hann hafa grætt þar talsverða þekkingu en minna af peningum. Tala Íslendinga í Blaine og umhverfis bæinn, á 2. til 5 mílna svæði, er áætluð að vera 700 eða nær því, og líður þeim eftir vonum vel. Familíufeður eru þar undantekningarlaust dugnaðar og strafsmenn, og framtíð allra þeirra, sem hafa náð sér í búlönd, telur hann trygga. Atvinna er þar og hefir í allan vetur verið dauf, en útlit fyrir, að úr því rætist bráðlega.

Félagslíf í bænum Blaine segir hann eins gott og hann hafi þekt meðal Íslendinga nokkurstaðar. — Þar er Forester stúka með nær 60 meðlimum. Í henni eru bæði karlar og konur, alt Íslendingar, og á hún gott fundahús, sem rúmar 500 manns, og í því eru haldnar allar almennar samkomur Íslendinga. Þar eru og 2 kvenfélög, hvort með 30—40 konum. Þau heita "Líkn" og "Framsókn". "Framsókn" hefir það starfssvið, að kenna öllum börnum, sem það vilja þiggja, íslenzku lestur og skrift, og heldur til þess 5 klstunda skóla hvern laugardag. "Líkn" félagið hygst að koma á tilsögn í verklegum fræðum, þótt enn sé ekki byrjað á því. — Þá er "Lestrarfélag" með 300 bókum. Í því eru 50 fjölskyldfeður með fólk sitt. Áhrifin og starfsemi þessa félags, er þegar orðin sú, að ýmsir unglingar, sem áður annaðhvort ekki skeyttu um, eða þótti minkun að lestri ísl. bóka, eða jafnvel að tala móðurmál sitt, eru nú farnir að temja sér hvorttveggja, þeim sjálfum og öllum Blaine búum til mestu ánægju. — Goodtemplara félags stúka er í myndun og safnaðar myndun er þar að nafninu, — hefir alls 17 familíur af öllum fjöldanum.

Lífskostnaður í Blaine er ódýrari en á öðrum stærri bæjum á ströndinni. Húsaleiga má heita lág, eftir því sem þar er í bæjum. Gott 6-herbergja hús með vatni kostar $10 á mánuði, og einstök herbergi fást þar fyrir $2 á mánuði og jafnvel minna. Eldiviður má heita dýr þar fyrir þá, sem þurfa að kaupa hann, sem næst $7 furuviðar corðið, sagað. Fatnaður á svipuðu verði og eystra. Byggingaefni ódýrara en í Manitoba. Kjöt frá 10—15c pd., smjör 35—40c pd., egg 25—35c tylftin, mjöl $2.50 sekkurinn, molasykur 14 pd. fyrir $1.00, en raspaður sykur 16 pd. fyrir $1.00. Önnur matvæli í svipuðum hlutföllum. Vinnulaun, þegar vinna hætti sl. haust, voru lægst $2.25 á dag, en líkindi til, að þau verði lægri á komandi sumri, — máske undir $2.00 á dag.

Sumarliði segir, að eftir því, sem tímar hafi verið að undanförnu, þá séu einhleypir dugnaðar og reglumenn betur settir vestra, en hér eystra. En athugavert telur hann fyrir þá, sem eru fjölskyldumenn og eiga hér landblett, að breyta til. Í Blaine bæ eru 25 feta lóðir frá $50 til $100 en búlönd óræktuð frá $25.00 til $50.00 ekran.

Að endingu bað hann Hkr., að bera öllum Íslendingum í Blaine kæra kveðju sína.

Uppboðs Auglýsing.

Herra Árni Sveinbjörnsson, frá Belcourt, Man., selur við uppboð þann 24. þ.m. 30 til 40 nautgripi og 6 hross og 1 svín. Þar af leiðandi breytir hann Íslandsferðar áætlun sinni, sem getið var um í síðasta blaði, og býst við að fara héðan 31. þ.m., í stað 23., sem áður var ætlað.

Ódýr eldiviður en góður.

Jón Finnbogason, 678 McGee st., hefir 300 Cords af bezta þurru Pine og Tamarac, sem hann selur með allra lægsta verði, sem hægt er að kaupa við fyrir, — eða heldur lægra. Sjáið reynið og sannfærist.

Hefir þú borgað Heimskringlu?

Kjörkaupa-listi

Victor st., 6 herbergjahús	$1600
Toronto st., 7 " nýtísku hús með öllum þægindm $500 niðurborgun.	2800
Simcoe st., — 7 herbergi,	2900
Beverley st., 7 herbergja nýtísku hús á	3000
Home st. nálægt Portage, 25 feta lóðir, á $25 fetið	

W. P. RODGERS,
608 McIntyre Blk. Fón 6474.
27-5 8

Fræ

VÉR RÆKTUM OG SELJUM FRÆ EÐA SEM SUMIR KALLA ÚTSÆÐI, FYRIR VESTURLANDIÐ.

ORÐTAK VORT ER:— "VESTRÆNT FRÆ FYRIR VESTURLANDIÐ.

ALLIR BEZTU KAUPMENN SELJA ÞAÐ

EF VERZLUNARM. YÐAR HEFIR ÞAÐ EKKI, ÞÁ PANTIÐ FRÆIÐ FRÁ —

A. E. McKENZIE Co.
Limited
BRANDON, MANITOBA
CALGARY, - ALBERTA
Adal Fræsolumenn Vestur-Canada

J. H. HANSON
AKTÝGJASMIÐUR AÐ GIMLI, MAN.

Býr til aktýgi á hesta uxa og hunda — af beztu og fullkomnustu gerð. Hefir til sölu keiri, busta, kamba, púða og margt fleira hestum og aktýgjum viðvíkjandi. Einnig selur hann ferðakistur og handtöskur — ýmsar stærðir.

Gerir fljótt og vel við gömul aktýgi. Öll vinna vel af hendi leyst og verðið mjög sanngjarnt. Sölubúð og verkstofa er á 2nd Avenue, Gimli, Man.

Komið við hjá J. H. HANSON, að Gimli, Man.